

Reykjavík, 28. júlí 2026

Efni: Umsögn ÖBÍ réttindasamtaka um áform um breytingar á lögum um framhaldsskóla (skipulag náms, námslok o.fl.), mál nr. S-134/2026.

ÖBÍ réttindasamtök (ÖBÍ/samtökin) fagna þeim áformum sem fram koma um breytingar á lögum um framhaldsskóla og lýsa yfir skýrum stuðningi við þær. Samtökin telja að breytingarnar séu mikilvægt skref í átt að framhaldsskólakerfi sem er sveigjanlegra, réttlátara og betur í stakk búið til að mæta fjölbreyttum þörfum nemenda. Markmið lagabreytinganna um aukna inngildingu, sveigjanlegra námsfyrirkomulag, ný námslok og skýrari umgjörð um starfsbrautir og fjarnám eru mikilvæg og geta stuðlað að auknum jöfnuði og betri námsárangri ef vel tekst til við framkvæmd þeirra. ÖBÍ vill koma á framfæri neðangreindum ábendingum.

Almennt um áformin

Eitt af meginhlutverkum menntakerfisins er að tryggja öllum jöfn tækifæri til náms og þátttöku, óháð fötlun, langvinnum veikindum, námsörðugleikum eða öðrum aðstæðum. Til þess þarf löggjöfin að styðja við einstaklingsmiðaðar lausnir, sveigjanlegt námsfyrirkomulag og aukna samvinnu milli skóla og annarra aðila þegar það þjónar hagsmunum nemenda. Breytingarnar eru til þess fallnar að styðja við þessi markmið og auka möguleika fleiri nemenda til að ljúka námi með farsælum hætti.

ÖBÍ leggur ríka áherslu á að menntun sé ein mikilvægasta forsenda samfélagsþátttöku, sjálfstæðis og framtíðarmöguleika einstaklinga. Þegar nemendur fá þann stuðning sem þeir þurfa og nám er skipulagt með hliðsjón af fjölbreyttum þörfum þeirra aukast líkurnar á því að þeir geti nýtt hæfileika sína til fulls, lokið námi og tekið virkan þátt í samfélaginu og á vinnumarkaði. Þetta er ekki aðeins mikilvægt fyrir hvern einstakling heldur einnig samfélagið í heild, sem nýtur góðs af aukinni þátttöku, fjölbreyttari hæfni og minni félagslegri einangrun.

ÖBÍ telur sérstaklega jákvætt að leitast sé við að skapa ný námslok fyrir nemendur sem þurfa einstaklingsmiðaðra og sveigjanlegra nám en núverandi námsleiðir bjóða upp á. Mikilvægt er að enginn nemandi ljúki skólagöngu án þess að fá tækifæri til að sýna þá hæfni sem hann hefur öðlast eða fá formlega viðurkenningu fyrir nám sitt. Nýjar námsleiðir og námslok geta stuðlað að auknu sjálfstrausti, bættri stöðu á vinnumarkaði og auknum tækifærum til frekara náms.

Jafnframt telja samtökin mikilvægt að skýra stöðu starfsbrauta og tryggja að þær haldi áfram að vera öflugur kostur fyrir þá nemendur sem á þeim þurfa að halda. Um leið er mikilvægt að fjölga raunhæfum valkostum fyrir nemendur sem þurfa verulegan stuðning

í námi en uppfylla ekki skilyrði fyrir innritun á starfsbraut. Þannig má tryggja að hver nemandi fái nám sem hæfir getu hans, áhuga og framtíðarmarkmiðum.

Lagaumgjörðin og samráð

ÖBÍ fagnar einnig þeirri áherslu að skapa skýrari lagaumgjörð um fjarnám. Fjarnám getur skipt sköpum fyrir marga nemendur, meðal annars fatlað fólk, einstaklinga með langvinn veikindi og nemendur sem búa fjarri skóla eða þurfa sveigjanlegt skipulag vegna heilsufars eða annarra aðstæðna. Mikilvægt er að tryggja að fjarnám verði raunhæfur og jafnréttthár námskostur með skýrum gæðaviðmiðum, viðeigandi stuðningi og jafnræði til náms.

ÖBÍ leggur jafnframt áherslu á að fyrirhugaðar breytingar verði útfærðar í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar Íslands á sviði mannréttinda. Þá ber sérstaklega að horfa til laga nr. 80/2025 um samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, einkum 24. gr. hans, þar sem kveðið er á um rétt fatlaðs fólks til menntunar án aðgreiningar og skyldu ríkja til að tryggja inngildandi menntakerfi á öllum skólastigum. Menntakerfið þarf að vera nægilega sveigjanlegt til að mæta fjölbreyttum þörfum nemenda með viðeigandi stuðningi og raunhæfum námsleiðum sem gera öllum kleift að taka virkan þátt í námi og samfélagi. Áformin snerta jafnframt stjórnarskrárvarin réttindi, meðal annars jafnræðisreglu 65. gr. stjórnarskrárinnar og rétt allra til menntunar samkvæmt 76. gr. hennar.

ÖBÍ leggur áherslu á að við áframhaldandi vinnu við frumvarpið verði haft viðtækt samráð við samtök fatlaðs fólks og fólk með ólíkar þarfir, í samræmi við „*ekkert um okkur án okkar*“. Jafnframt er mikilvægt að leitað verði til kennara, náms- og starfsráðgjafa, skólastjórnenda og annars fagfólks innan menntakerfisins sem býr yfir reynslu af því að mæta fjölbreyttum þörfum nemenda. Með slíku samráði má tryggja að lagabreytingarnar verði bæði framkvæmdarhæfar og skili raunverulegum framförum fyrir alla nemendur.

ÖBÍ telur að þær breytingar sem hér eru boðaðar séu mikilvægt skref í átt að réttlátara og inngildandi menntakerfi þar sem fjölbreytileiki nemenda er viðurkenndur sem styrkur en ekki hindrun. Með því að tryggja sveigjanlegra námsfyrirkomulag, raunhæf námslok og stuðning sem tekur mið af þörfum hvers og eins skapast aukin tækifæri fyrir fleiri ungmenni til að nýta hæfileika sína til fulls, taka virkan þátt í samfélaginu og byggja sér sjálfstæða og bjarta framtíð. ÖBÍ lýsir því yfir eindregnum stuðningi við áformin og hvetur til þess að þau verði þróuð áfram í nánú samráði við fatlað fólk og samtök þess.

Virðingarfyllst,

Alma Ýr Ingólfssdóttir
formaður ÖBÍ réttindasamtaka

Hrönn Stefánsdóttir
formaður atvinnu- og menntahóps ÖBÍ

Sunna Elvira Þorkelsdóttir
lögfræðingur ÖBÍ